

Doc. Mgr. Ján Jambor, PhD.

Inštitút germanistiky a romanistiky, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

Ústav svetovej literatúry Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

Posudok habilitačnej práce

Mgr. Juraj Dvorský, PhD.: Od naratívnej gramatiky k interdisciplinarite naratívu. Ružomberok: Verbum, 2017; Košice: Filozofická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika, 2025.

Germanista Juraj Dvorský sa od počiatku svojej vedeckej dráhy systematicky venuje výskumu rôznych aspektov naratologickej problematiky. Po obhájení dizertačnej práce *Štruktúra perspektív v komunikačnom modeli naratívnych textov. Analýza vybraných próz Christy Wolfovej* (2006), ktorá sa stala východiskom monografie *Perspektíva ako systém predpokladov vo vybraných prózach Christy Wolfovej* (2020), a okrem celého radu vedeckých prác publikovaných v domácich i zahraničných časopisoch a zborníkoch, vydal Juraj Dvorský v roku 2017 monografiu *Od naratívnej gramatiky k interdisciplinarite naratívu*. Na túto publikáciu, ktorú autor predkladá ako habilitačnú prácu, sú zaevidované jedna domáca a dve zahraničné recenzie, ďalej jedna domáca a šesť zahraničných citácií.

Skôr ako pristúpim k samotnému hodnoteniu predloženej práce, nemožno nespomenúť, že nie je jednoduché posudzovať literárnovednú prácu, ktorá vyšla pred niekoľkými rokmi, najmä ak ide o prácu z oblasti, ktorá sa dynamicky rozvíja a ak má práca navyše panoramatický charakter. Od roku 2017 bolo publikovaných doma i v zahraničí niekoľko dôležitých syntetizujúcich prác mapujúcich – podobne ako Dvorský – široký diapazón aktuálneho naratologického výskumu, ako aj celý rad čiastkových vstupov venujúcich sa rôznym aspektom naratológie, ktoré Dvorský predstavuje v jednotlivých kapitolách svojej práce. Z týchto dôvodov budem posudzovať habilitačnú prácu pod zorným uhlom stavu výskumu problematiky, ktorý bol dosiahnutý v čase vzniku a publikovania monografie. V záverečných otázkach upriamim pozornosť uchádzača na premostenie jeho práce s aktuálnym stavom naratologického poznania.

Hlavný cieľ posudzovanej práce dobre vystihuje jej názov. Autor sa usiluje zachytiť významnú vývinovú tendenciu naratológie, ktorá presunula svoje ťažisko od štrukturalistického výskumu základných naratívnych fenoménov epického literárneho diela smerom ku kontextovo otvorenému výskumu širšie poňatého naratívu zahrňujúcemu aj iné literárne druhy a neliterárne javy umeleckej či vedeckej povahy.

Práca pozostávajúca z desiatich relatívne samostatných kapitol má veľmi dobre premyslenú štruktúru. Za prvými dvoma kapitolami, v ktorých autor naskicoval stručné dejiny naratológie ako samostatnej disciplíny literárnej teórie a naznačil základné úskalia práce s naratologickou terminológiou, nasleduje päť kapitol. V centre každej z nich stojí iná základná naratologická kategória (postava, rozprávač, perspektíva/fokalizácia, čas a priestor), ktorá je predstavená pomocou kľúčových terminologických a typologických koncepcií a vhodne zvolených príkladov literárnej tvorby. Ďalšie kapitoly práce (kapitoly č. 8 až 10) sa sústreďujú na tri aktuálne aspekty naratologického výskumu. Najprv je predstavený transgenerický výskum rozprávania, pričom sa autor v prípade drámy zameriava najmä na vzťah narativity a performativity a v prípade lyriky hlavne na lyricko-epický charakter balady. Nasleduje kapitola o intermediálnom výskume rozprávania, ktorý autor približuje na príklade piktorálneho rozprávania v maliarstve ako súčasť výtvarného umenia. A do tretice sa v práci dočítame aj o interdisciplinárnom výskume rozprávania. V centre poslednej kapitoly práce stojí otázka, do akej miery je možné uplatniť kategórie primárne vypracované v kontexte fikcionálneho literárneho rozprávania (konkrétne ide o kategóriu nespoľahlivého rozprávača) aj v oblasti faktuálneho naratívu (konkrétne historiografie). Práci chýba samostatný záver, v ktorom by autor zosumarizoval výsledky svojho výskumu, resp. vy načrtol ďalšie perspektívy naratológie.

Takáto širokospektrálna koncepcia monografie má svoje opodstatnenie v prvom rade vzhľadom na skutočnosť, že od priekopníckych prác Nory Krausovej, osobitne *Rozprávač a románové kategórie* (1972), v slovenskej literárnej vede absentujú širšie koncipované práce charakteru vedeckej monografie, ktoré by sa pokúsili zachytiť pestrú paletu naratologického výskumu. Hlavnou prednosťou habilitačnej práce je skutočnosť, že autorovi sa podarilo prehľadným a zrozumiteľným spôsobom podať naratologickú problematiku v celej jej aktuálnej komplexnosti a neraz i vnútornej protirečivosti.

Dvorského možno nepochybne označiť za mimoriadne sčítaného naratológa, ktorého nezaujíma len aktuálny stav výskumu, ale aj vývinový aspekt skúmaných fenoménov, čím

podáva diachrónne i synchrónne fundovaný náhľad do disciplíny. Rovnako zasvätené referuje o najnovších prácach aj o prácach z počiatkov naratológie (napr. Käte Friedemann, Percy Lubbock, Edward M. Forster, Günther Müller). Ako germanista sa neobmedzuje len na práce publikované v nemeckom jazyku (práce popredných naratológov a naratologičiek ako napr. Matías Martínez, Michael Scheffel, Christian Klein či Katrin Dennerlein), ale zohľadňuje aj slovenský a český literárnovedný a umenovedný kontext (napr. práce Stanislava Rakúsa, Zuzany Malinovskej, Ivana Geráta, Alice Jedličkovej, Tomáša Kubíčka či Ondřeja Sládeka). Ako vyštudovaný rusista si je plne vedomý, akú úlohu zohrali v dejinách naratológie práce ruského formalizmu i iných ruských bádateľov (napr. Vladimíra Proppa, Borisa Tomaševského, Michaila Bachtina a Jurija Lotmana). Účelne pracuje s významnými francúzskymi publikáciami staršej proveniencie (napr. Tzvetan Todorov, Gérard Genette, Algirdas Julien Greimas) i novšími prácami anglofónnej jazykovej oblasti (napr. Seymour Chatman, Gerald Prince, Monika Fludernik).

Napriek tejto pozoruhodnej orientácii v odbornej literatúre práca nezohľadňuje niektoré koncepcie, ktoré by na jednej strane skompletizovali obraz stavu výskumu problematiky, na strane druhej by Dvorskému zrejme umožnili nájsť čiastočné iné riešenie daného problému. Z novších prehľadových prác v zozname literatúry absentuje publikácia *Naratologie. Strukturální analýza vyprávění* (2013) z pera českých kolegov Tomáša Kubíčka, Jiřího Hrabala a Petra A. Bíleka. V kapitole o postave autor pracuje o. i. s publikáciou Bohumila Fořta *Literární postava. Vývoj a aspekty naratologických zkoumání* (2008), avšak nie s dvoma ďalšími relevantnými koncepciami postavy v slovenskej a českej literárnej vede. Na mysli mám štúdiu Nory Krausovej *Teória a typológia románovej postavy*, knižne publikovanú v práci *Poetika v časoch za a proti* (1999) a monografiu Daniely Hodrovej *...na okraji chaosu. Poetika literárního díla 20. století* (2001). V nasledujúcej kapitole venovanej rôznym typológiám rozprávača by som očakával úvahy o práci Jürgena H. Petersena *Erzählsysteme. Eine Poetik epischer Texte* (1993), ktorá je v literárnovednej germanistike vnímaná ako istá protiváha ku známejšej koncepcii rakúskeho anglistu Franza K. Stanzela. V kapitole č. 5 Dvorský zrozumiteľne vysvetľuje pomerne komplikovaný vzťah kategórií „perspektíva“ a „fokalizácia“, pričom sa vychádzajúc zo štúdie Burkarda Niederhoffa (2001) zasadzuje za „mierovú koexistenciu“ oboch pojmov. Pri fokalizácii venuje najväčšiu pozornosť zakladateľovi pojmu Gérardovi Genettovi. Novšie práce, ktoré tvorivo nadviazali na jeho koncepciu – štúdia holandskej odborníčky Mieke Bal (1983) a monografia Jiřího Hrabala *Fokalizace, Analýza naratologické kategorie* (2011) – sú len príliš všeobecne zhrnuté do jedného odseku na záver

kapitoly (Dvorský 2017: 73), resp. autor ich stručne spomína v iných súvislostiach na inom mieste (15, 135 – 136). V podkapitole *Narativita lyriky* sa Dvorský kriticky vyrovnáva so staršími, ale vplyvnými názormi Käte Hamburgerovej. Odvoláva sa aj na slovenský a český výskumný kontext (práce Petra A. Bíleka, Miroslava Červenku a Petra Zajaca), nepracuje však so zásadnou koncepciou simultánnosti Františka Mika a s novšou výskumnou literatúrou (napr. s habilitačnou prácou Jána Gavuru *Lyrický subjekt ako objekt básnickej introspekcie*, 2013). A napokon pri úvahách o balade autor vychádza z premisy, že ide o lyricko-epický žáner. Prekvapujúco nezohľadňuje názor, že balada je synkretický útvar, v ktorom nachádzame lyrické, epické i dramatické prvky. Takéto chápanie balady sa v nemeckej literatúre a literárnej vede traduje od Johanna Wolfganga Goetheho, ktorý baladu označil za „Ur-Ei der Dichtung“, v ktorom sa spájajú tri „Naturformen der Dichtung“ (lyrika, epos a dráma).

Širokospektrálnemu literárnoteoretickému záberu posudzovanej práce zodpovedá aj bohatý repertoár dokladového materiálu, ktorý si autor účelne volí. Tento siaha od stredovekej literatúry a gotického výtvarného umenia (Walther von der Vogelweide, Hartmann von Aue, oltárna maľba s postavou svätej Alžbety Uhorskej z dnešného územia Slovenska) cez Williama Shakespeara a Williama Hoghartha až po autorov a autorky 20. storočia (napr. Virginia Woolf, Ernest Hemingway, Alfred Döblin, Bertolt Brecht a Milan Rúfus). V poslednej kapitole pribudnú práce z filozofie dejín a historiografické práce zaoberajúce sa interpretáciou dobových prameňov (napr. Arthur C. Danto, Hayden White a Natalie Zemon Davis).

Napriek suverénnemu narábaniu s literárnymi dielami sa v práci vyskytuje niekoľko nepresností, ktoré sú zrejme chybami z nepozornosti. Ako príklad uvediem sporné žánrové označenia diel a chyby vo vlastných menách. Kratší epický text Georga Büchnera *Lenz* Dvorský označuje za román (2017: 78), druhý román Petra Stammu *Ungefähre Landschaft* za novelu a novelu Thomasa *Smrt' v Benátkach* za poviedku (95). Protagonista Kafkovho textu *Das Urteil* Georg Bendemann má v práci nesprávne uvedené meno „Gregor Bendemann“ (105) a v zozname literatúry sa vyskytujú chyby pri písaní dvojice podobných priezvisk Norman Friedman a Käte Friedemann (170 – 171). Aj ďalšie nejednotnosti pri zápise bibliografických údajov a pri odkazovaní v texte nasvedčujú tomu, že práca si vyžadovala dôslednejšiu finálnu redakciu textu.

Tieto skutočnosti do istej miery uberajú na výslednom presvedčivom dojme, ktorý práca v čitateľovi zanecháva, avšak neznižujú celkovú výpovednú hodnotu práce, ktorá predstavuje výrazné obohatenie slovenskej literárnej vedy.

Navrhujem, aby sa uchádzač vo svojej obhajobe sústredil na dve nasledovné otázky:

1. Bolo by možné vysvetliť, ako rozširujú dve zvolené koncepcie nasledovných literárnych teoretikov/teoretičiek (Nora Krausová, Daniela Hodrová, Jürgen H. Petersen, Mieke Bal, Bohumil Hrabal a František Miko) vedecké poznanie o predmetných naratologických kategóriách?
2. Bolo by možné demonštrovať na zvolenej naratologickej kategórii a na jednom z troch aktuálnych aspektov výskumu rozprávania, ako sa posunulo vedecké poznanie od publikovania práce po súčasnosť?

Na základe vyššie uvedených skutočností **odporúčam, aby bol** po úspešnej obhajobe habilitačnej práce **Mgr. Jurajovi Dvorskému, PhD. udelený titul docent v odbore literárna veda.**

Sučany 16. 5. 2025

doc. Mgr. Ján Jambor, PhD.